

Kurt Vanmaeckelberghe,
Serge Vlerick
SCENOGRAFIE Bert Neumann
KOSTUUMS Lies van Assche
PRODUCTIE Les Ballets C. de la B.,
Ruhrtriennale, Opéra National
de Paris
PREMIERE 1/05/03

VISITORS ONLY

REGIE EN CONCEPT Meg Stuart
DANS Loup Abramovici, Simone
Aughterlony, Joséphine Evrard,
Antonija Livingstone, Sam
Louwyck, Andreas Müller,
Vania Rovisco, Thomas
Wodianka
MUZIKANTEN Paul Lemp
en Bo Wiget
DRAMATURGIE Bettina Masuch
SCENOGRAFIE Anna Viebrock
LICHT Herbert Cybulska
KOSTUUMS Tina Kloempken
VIDEO Chris Kondek
TECHNIEK Britta Mayer
PRODUCTIE Damaged Goods,
Schauspielhaus Zürich,
Volksbühne am Rosa
Luxemburgplatz, Théâtre
de la Ville, Kaaithheater,
De Rotterdamse Schouwburg
PREMIERE 30/04/03

BITCHES BREW/TACOMA NARROWS

CHOREOGRAFIE
Anne Teresa de Keersmaecker
MUZIEK Miles Davis
MUZIKAAL ADVIES: Kris Defoort
en Salva Sanchis
DANS Benjamin Boar, Marta
Coronado, Fumiyo Ikeda,
Cynthia Loemij, Elizaveta
Penkova, Salva Sanchis,
Taka Shamoto, Igor Shyshko,
Clinton Stringer, Giulia
Sugranyes, Johan Thelander,
Rosalba Torres Guerrero,
Jakub Truskowski
DECOR Jan Versweyveld
KOSTUUMS An d'Huys
PRODUCTIE Rosas, De Munt,
Opéra de Rouen, Théâtre
de la Ville
PREMIERE 18/06/03

I DUE FOSCARI

ANNE TERESA DE KEERSMAEKER / DE MUNT

Een les in luisterend kijken

Het siert de Venetianen dat ze altijd creatief geweest zijn in het bestraffen van misdadigers. Opknopen bijvoorbeeld, kon, al naargelang de misdaad, zowel met het hoofd als met de voeten bovenaan. Eén straf overtrof wel alle andere in spitsvondigheid: wie, aldus de overgeleverde wetteksten, in de buurt van de ramen van de volksvergadering speelde of rumoerig was, diende onverwijld in het water te worden gegooid.¹ Het oude Venetië werd gevreesd om zijn folterkamers, maar ook benijd om zijn rechtvaardige politieke instellingen. Italië zinkt aan het einde van de middeleeuwen weg in despotisme: Milaan had zijn Visconti's en later zijn Sforza's, Verona haar Scaligeri's, Firenze zijn Medici's. Maar het commerciële, zeevarende Venetië had geen feudale voorgeschiedenis en was daarom voor niets zo beducht als voor machtswellustige potentaten. Om machtsmisbruik te voorkomen, werd in 1032 begonnen met een lange reeks staatsvormingen. De Venetiaanse politici werden voortaan blootgesteld aan almaar complexere *checks and balances*, die op termijn de doge herleidde tot een ceremonieel ambtenaar zonder feitelijke macht. In die mate zelfs dat Machiavelli moest toegeven dat het – volgens hem fundamentele – conflict tussen volk en machthebbers onbestaande was in de Venetiaanse republiek.² De echte krachtmeting in Venetië was die tussen de staat en zijn eigen ambtenaren. De niet aflatende waakzaamheid – of beter: de teugelloze paranoia – en het snel werkend gerecht drukten elk illegitiem machtsgebruik ogenblikkelijk de

kop in. Met dat doel werd in 1310 ook de *Consiglio del Dieci* opgericht. De beruchte Raad van Tien vergaderde dagelijks, beschikte over een uitgebreid netwerk van informanten en beschermde het Venetiaanse staatsbelang met een nooit geziene efficiëntie. Vooral dan tegen machtsmisbruik door leden van het Venetiaanse staatsapparaat zelf! Ruim een half millennium lang verhinderden de republikeinse instellingen de concentratie van macht in personen of facties. De inwoners wisten zich dan ook onder een doeltreffend beleid en voelden zelfs een wat overdreven liefde voor de republiek en haar rechtsinstellingen. Meer nog, de Venetianen stonden ervoor bekend een ziekelijke neiging te hebben het eigen rechtssysteem te bezigen. Letterlijk!

We mogen aannemen dat Giuseppe Verdi hiervan op de hoogte was toen hij *I due Foscari* schreef. Na het succes van *Ernani*, zijn vijfde opera, lieten Verdi en librettist Francesco Maria Piave hun oog vallen op Byrons historische tragedie *The Two Foscari*. Het waar gebeurde verhaal van vader en zoon Foscari is één van de (vele) momenten in de Venetiaanse geschiedenis waar de draconische rechtspraak voor private tragedies zorgde. Wanneer Francesco Foscari, de doge van Venetië, het einde van zijn carrière nadert, breekt een onverkwikkelijk schandaal los. Zijn zoon Jacopo, die eerder al veroordeeld werd voor het aannemen van smeergeld en gesjoemel bij het toekennen van lucratieve overheidsambten, wordt in 1450 op verdenking van moord de republiek uitgestuurd. In ballingschap op Kreta,

wil Jacopo slechts één ding: terugkeren naar zijn geliefde vaderland. Op zoek naar iemand die daarover wil onderhandelen met de Venetiaanse overheid, contacteert hij onder meer de Turken en de Milanezen. De staatsveiligheid onderschept echter zijn correspondentie en Jacopo mag naar Venetië terugkeren – met de handen in de boeien. Voor het onderhandelen met vreemde mogendheden riskeert hij een veroordeling tot levenslange ballingschap. Dat is waar Verdi's *I due Foscari* begint. Zoon Jacopo, terug in zijn geboortestad, ziet met open ogen zijn einde tegemoet. Hij weet dat hij voorgoed verbannen zal worden en vrouw en kinderen nooit meer zal zien. De oude doge kan – gezien de gestrengheid van het Venetië dat hij vertegenwoordigt – zijn persoonlijke invloed niet laten gelden en moet machteloos toezien hoe zijn familie ten onder gaat. Echtgenote Lucrezia daarentegen houdt vast aan de onschuld van haar man en blijft naïef optimistisch geloven in een goede afloop. Veel meer gebeurt er echter niet. Verdi buit de psychologische toestand van de drie protagonisten uit en walst losjes voorbij aan de verhaalelementen. Reeds Byrons *The Two Foscari* was warrig, monotoon, en – omwille van de opdringerige verzen – weinig theateraal. Op aangeven van Verdi sleutelde Piave dan ook duchtig aan het stuk. Hij gaf de personages de vereiste emotionaliteit mee – bij elk van hen kookte het potje meer dan eens over –, maar de spanningskracht van de plot verliest zich in de rook die al dit droefgeestig tumult produceert. Het premièrepubliek in 1844 reageerde 'voorzichtig positief' op *I due Foscari*, maar hun lauwe oordeel werd al gauw ingehaald door dat van Verdi zelf. Dat verraadt tenminste een brief die hij enkele jaren nadien schrijft aan zijn librettist: 'Let er goed op dat je eentonigheid vermijdt. Bij van nature droevige onderwerpen kan het, wanneer